

«КОСМИЧКИ ЦВЕТ» ПОЕЗИЈЕ 2017

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија
E-mail: mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs

Резиме. Приказана је песничка сесија *Космички цвет* у оквиру Конференције «Развој астрономије код Срба IX».

Кључне речи: Астрономија у култури, астрономија и поезија, космички мотиви: симболика

Небо и небеска тела су чест мотив у уметничком, књижевном и песничком стваралаштву. Песници су често целим својим бићем покренути небеским и космичким просторствима у чијим лепотама налазе надахнуће за своје лирске визије. То чини да се у њиховом певању наглашено јављају космички симболи у најразличитијем виду, заоденути у рухо стилских фигура, најчешће метафоре које оличавају Сунце, Месец, плаветно небо, планете, метеоре, комете, и сл. У том погледу васељена је непресушни извор мотивско - тематских инспирација и лирски зазива песнике и уметнике који јој се стваралачки обраћају, тежећи да песнички сликовито разанају етеричне и тајновите сликовне представе. Поезија "неба наоружаног звездама", како пева Леонид Мартинов, сама је по себи непресушно извориште за нове излете у оно што је далеко, наизглед нестварно, а ипак даје наду да ће се у некој неслућеној будућности оваплотити. Сликајући речима замамне чари васељене они креативно осликавају и део сопствене природе, јер у ономе што је небески далеко и несазнатљиво разазнају свој песнички онтос, укључујући при том и многе сцијентистичке појединости.

Подстакнути антологијом "Космички цвет",¹ која је настала захваљујући дугогодишњем раду на рубрици "Мало поезије" у "Васиони", и на Конференцији «Развој астрономије код Срба IX», као и на претходним, организовали смо окупљање посвећено поезији. Одржано је 22. априла, на дан када је 1934. године основано наше Астрономско друштво.

¹ Милан С. Димитријевић, *Космички цвет; Антологија песама о космосу*, Просвета, Београд, 2003, 1-246.

Првим делом је председавао Рајчо Русев Рајсан, гост из Софије, плодан песник који надахнуће налази у великом броју сваковрсних животних изворишта и тема, у чију је лирику вешто уграђена и космичка симболика. На почетку је одржао беседу, у целини дату у Додатку овом прилогу, у којој је надахнуто размотрио и анализирао паралеле између астрономије и поезије. Затим је М. С. Димитријевић одржао предавање "С Геом на Редуту пред звезданим вратима", при чему је прочитао своје преводе стихова са космичком симболиком из недавно публиковане књиге,² а астроном и песник Наташа Станић словила је о космичком духу у хаику стиховима.

У Другом делу, именованом "Космички цвет поезије", којим је председавао М. С. Димитријевић, присутни су били позвани да упознају остале са својим лирским остварењима. На почетку је М. С. Димитријевић прочитао своје преводе космички надахнутих стихова врских бугарских песника Георги Константинова, Илеане Стојанове, Милка Христова, Јане Јаневе Хајрабедјан, Румена Цанева и Стефаније Цанкове, који су певали о звездама, Месецу, метеору, маглини Андромеди, Сатурновом прстену... Познати бугарски астроном и песник богато раскошне маште, Милчо Кирилов Цветков, и Рајчо Русев Рајсан, лиричар велике културе који своја дела обогаћује одабраним стилским фигурама и умешним коришћењем алегорије и метафора, рецитовали су своје стихове на бугарском а Димитријевић је читао њихове преводе на српски. Затим су своја поетска остварења представили Никола Цветковић, Бојана Кандић, Наташа Станић и Милан С. Димитријевић, а прочитана су и она која су, за ову прилику, послали Смиљана Ђуровић и Светолик Станковић.

Ово песничко посело, под називом "Космички цвет поезије", одржано непосредно пре коктела и прославе 83. годишњице оснивања Астрономског друштва "Руђер Бошковић", организовано је у свечарском, завршном делу конференције, као наставак праксе песничких окупљања, која имају за циљ да астрономе и песнике задивљене пред озвезданим небом и његовим чарима и лепотама споје и сједине у њиховој заједничкој тежњи да својим лирско - стваралачким настојањима духовно досегну астрална пространства.

² Милан С. Димитријевић, *Пред звезданим вратима (Савремена бугарска поезија), Пред звезданата врата (Съвременна българска поезия)*, Просвета, Београд, 2015, 1-356.

ДОДАТАК

ГОВОР КОЈИ ЈЕ РАЈЧО РУСЕВ РАЈСАН ОДРЖАО НА ПОЧЕТКУ "КОСМИЧКОГ ЦВЕТА" ПОЕЗИЈЕ 2017

Захвалан сам случају што сам поново у Београду и што сам се срео са вама.

Пре свега сам захвалан Милану Димитријевићу и Милчи Цветкову – они су узрок да будем на овом занимљивом скупу.

Када су ми предложили да председавам овом делу Конференције, посвећеном поезији, помислио сам: а шта је заједничко астрономији и поезији?

Не кажем да сам у праву, него да тако мислим. А мислим овако:

Заједничко је да су обе, и наука и астрономија, и писање и доживљавање стихова, стремљење, кретање људског духа. Трагање, у коме се не зна ни шта тачно тражи дух, нити шта ће евентуално да нађе. У једном случају то је трагање у бескрајном Космосу – трагање не само за новим објектима, него и за системом, поретком, закономерностима, смислом, објашњењем, у крајњем погледу – трагање за себи сличнима или себи сличним? У крајњем погледу: трагање за **контактом!**

А шта је поезија? Древни корен речи поетика (poetry) означава изградњу, грађевину. Много пута сам се расправљао да је такозвана “чиста уметност”, уметност ради уметност, немогућа. Свако људско деловање је са отвореним или прикивеним циљем за везу, да се са неким нешто подели, за **контакт** – било са другим човеком, било с невидљивом силом (Бог!), било данас, било сутра, било у времену, једном.

Психолози објашњавају, да човек то воли и подухвата га се, воли такве игре, које су захтевне (тешке!), али са некаквом шансом за успех, за победу. Ако су задатак или игра лаки, човек их заобилази. Ако су веома тешки, очајава и не ради ништа.

Наука је пречи пут до истине, а поезија заобилазни.

У науци је важно шта се каже. У уметности је важније КАКО се каже.

Не могу и не желим да објашњавам чудо, ја му се поверавам.

Наука истражујета овај свет, уметност га доживљава.

И у оба случаја морална награда за успех је **утеха**, да сам разумео, открио, односно дао сам другоме да осети нешто, што је до тада измицало његовом уму и чулима.

Има безброј космичких тела, много посебних галаксија. Можда је за астрономе и физичаре смешно, но питао сам се: да ли и тамо делују исти физички закони? Логично би било да су исти. Али ево, на Земљи – једној трунцици у Васиони! – има разних народа, међу којима делују различити морални и естетски закони. Различита музика, различита архитектура, различити закони у језику...

Не знам да ли је тачно, но чуо сам, да однос растојања између планета у Сунчевом систему одговара односу дужина звучних таласа тонова у нотној лествици: до, ре, ми, фа, сол... Можда је то случајност, али онда једно питање: ако има разума на другом звездано-планетарном систему (што није искључено), да ли се тамо слуша некаква друга музика, различита од наше?

Тешко да је случајно, што на америчкој летилици “Војаџер”, послатој у Космос са идејом да тражи нашу браћу по разуму, заједно са другим обавештењима – положај наше планете, карактеристике хомо сапиенса и друго – има и много музичких записа.

Међу њима је и бугарска народна песма “Излел е Дељу хајдутин” у извођењу народне певачице Вање Балканске.

Са таквим мислима се, у нашем помућеном и противречном свету налазе и људи, који траже контакт не само са далеким световима, но и са ближим, траже заједничко међу народима-галаксијама и раде на томе, да се они боље разумеју.

Нема потребе да своју мисао шаљем далеко у потрази за таквим човеком, који зближава два братска народа.

Он је превео на српски језик стихове више од 30 бугарских песника. Остављам вам да процените шта значи да разумеш, да уђеш у 30 различитих светова, зато што је сваки човек један мало или много различит свет. Рећи чу само да нема ни једног који није задовољан преводом и који налази разлику у звучању и смислу између оригинала и превода. Казаћу и следеће: има аутора, који признају, да је превод бољи од оригинала.

Погађате о коме гворим и ево, дајем му рече: Милан Димитријевић!

БУГАРСКИ ТЕКСТ ГОВОРА Р. РУСЕВА

Благодаря на случая да бъда отново в Белград и да се срещна с вас.

Благодаря преди всичко на Милан Димитриевич и на Милчо Цветков – те са причината да бъда на този интересен форум.

Когато ми предложиха да съм председател на тази част от конференцията, посветена на поезията, си помислих: а кое е общото между и астрономията и поезията?

Не казвам, че съм прав, казвам, че аз така мисля. А мисля така:

Общото е, че и двете, и науката астрономия, и писането и възприемането на стихове е стремеж, движение на човешкия дух. Едно търсене, в което не се знае нито какво точно търси духът, нито какво евентуално ще намери. В единия случай това е търсене в безкрайния Космос – търсене не само на нови обекти, но и на система, ред, закономерност, смисъл, обяснение, в крайна сметка – търсене на себеподобни или на себеподобния? В крайна сметка: търсене на **контакт!**

А какво е поезията? Древният корен на думата поетика (poetry) означава строителство, градеж. Много пъти съм спорил, че така нареченото “чисто изкуство”, изкуство за самото изкуство е невъзможно. Всяко човешко

действие е с явната или скрита цел за връзка, за споделяне, за **контакт** – било с друг човек, било с невидима сила (Бог!), било днес, било утре, било във времето, някога.

Психолозите обясняват, че човек обича и се захваща с такива неща, обича такива игри, които са предизвикателни (трудни!), но с някакъв шанс за успех, за победа. Ако задачата или играта е лесна, човекът я подминава. Ако е прекалено трудна, човек се отчайва и бездейства.

Науката е прекият път към истината, поезията е обходният.

В науката е важно какво се казва. В изкуството е по-важно КАК се казва.

Аз не мога и не искам да обяснявам чудото, аз му се доверявам.

Науката изследва тоя свят, изкуството го съпреживява.

И в двата случая при успех моралната награда е **утехата**, че съм разбрал, открил, сиреч дал съм на другия да усети нещо, което досега е убягвало от неговия ум и сетива.

Има безброй космически тела, много отделни Галактики. За астрономите и физиците може да е смешно, но аз съм си задавал въпроса: същите ли физически закони действат и там? Логично би било да са същите. Но ето, на Земята – една троха във Вселената! – има различни народи, сред които действат различни морални и различни естетически закони. Различна музика, различна архитектура, различни закони в езика...

Не знам дали е вярно, но съм чувал, че съотношението на разстоянията между планетите в Слънчевата система отговаря на съотношението на дължините на звуковите вълни на тоновете от нотната стълбица: до, ре, ми, фа, сол... Може да е случайно, но тогава един случаен въпрос: ако има разум на друга звездно-планетна система (което не е изключено), дали той не слуша някаква друга музика, различна от нашата?

Едва ли е случайно, че на американската станция “Вояджър”, изпратена в Космоса с идеята да търси наши братя по разум, наред с другите послания – мястото на нашата планета, характеристики на хомо сапиенс и други – има и много музикални записи.

Сред тях е и българската народна песен “Излел е Делю хайдутин” в изпълнение на народната певица Ваня Балканска.

В тоя ред на мисли, в нашия объркан и противоречив свят намират се и хора, които търсят контакт не само с далечните светове, но и с по-близките, търсят общото между народите-мъглявини и работят за това, те да се разбират по-добре.

Няма нужда да пращам мисълта си далече, за да търси такъв човек. Който сближава два братски народа.

Той е превел на сръбски език стихове на повече от 30 български поети. Оставам на вас да прецените какво означава да разбереш, да влезеш в 30 различни свята, защото всеки човек е малко или много един различен свят. Ще кажа само, че няма нито един, който да не е доволен от превода и който да намира разлика в звученето и смисъла на оригинала и превода. Ще кажа и това: има автори, които признават, че преводът е по-добър от оригинала.

М. С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Сещате се за кого говоря и ето, давам му думата: Милан Димитриевич!

Рајчо Русев Рајсан
превод на српски
М. С. Димитријевић

"COSMICAL FLOWER" OF POETRY 2017

The poetical session "Cosmic flower", held at Conference "Development of Astronomy among Serbs" IX, is presented.

Key words: Astronomy in Culture, Astronomy and Poetry, Cosmical motives: symbolism